

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

BOSHLANG'ICH SINFDA INDIVIDUAL YONDASHUVNING PEDAGOGIK AHAMIYATI

Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi

Toshkent ijtimoiy innovatsiya universiteti

“Pedagogika va psixologiya” kafedrası o'qituvchisi

Nishanbayeva Ezoza

Toshkent ijtimoiy innovatsiya universiteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv jarayonida individual yondashuvning pedagogik va psixologik ahamiyati yoritilgan. Maqolada har bir o'quvchining qobiliyati, qiziqishlari va o'zlashtirish darajasiga qarab ta'limni tashkil etish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, individual yondashuv orqali ta'lim sifatini oshirish va bolalardagi motivatsiyani shakllantirish bo'yicha amaliy takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, individual yondashuv, pedagogik texnologiya, differensial ta'lim, motivatsiya, qobiliyat, ta'lim sifati.

Аннотация: В данной статье освещается педагогическое и психологическое значение индивидуального подхода в учебном процессе учащихся начальных классов. В статье анализируются методы организации обучения в зависимости от способностей, интересов и уровня усвоения каждого ученика. Также даны практические предложения по повышению качества образования и формированию мотивации у детей через индивидуальный подход.

Ключевые слова: начальное образование, индивидуальный подход, педагогическая технология, дифференцированное обучение, мотивация, способности, качество образования.

Abstract: This article highlights the pedagogical and psychological significance of an individual approach in the educational process of primary school students. The article analyzes methods of organizing education depending on the abilities, interests, and level of mastery of each student. Practical suggestions are also given for improving the quality of education and forming motivation in children through an individual approach.

Keywords: primary education, individual approach, pedagogical technology, differentiated instruction, motivation, abilities, educational quality.

KIRISH. Bugungi kunda Yangi O'zbekistonni barpo etishning eng muhim sharti va poaydevori sifatli ta'lim hamda tarbiya hisoblanadi. Zero, davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek: “Biz ta'lim va tarbiya tizimini tubdan isloh qilish, uni zamon talablariga moslashtirish, farzandlarimizni har tomonlama yetuk insonlar qilib kamolga yetkazishni o'zimizning eng ustuvor vazifamiz deb bilamiz”. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim o'quvchining shaxs sifatida shakllanishida tamal toshi vazifasini o'taydi. Hozirgi shiddatli globallashuv davrida ta'lim jarayoniga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgardi. Endilikda o'quvchilarga shunchaki bilim berish emas, balki ularning ichki imkoniyatlarini yuzaga chiqarish, mustaqil va ijodiy fikrlashga o'rgatish asosiy maqsadga aylandi. Prezidentimiz o'qituvchi va murabbiylar bilan uchrashuvlarida bot-bot takrorlayotganlaridek, “Maktab — bu hayot-mamot masalasi, kelajak masalasi”. Bu esa har bir o'quvchiga "o'rtacha statistik birlik" deb emas, balki betakror iqtidor sohibi sifatida yondashishni taqozo etadi. Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarda psixologik va fiziologik rivojlanish darajasi turlicha bo'ladi. Bir sinfda xotirasi kuchli, ammo

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

nutqi sust yoki mantiqiy fikrlashi yuqori, lekin hisoblashda oqsash holatlari kuzatiladigan o'quvchilar birga tahsil oladi. Bunday sharoitda an'anaviy, ya'ni hammaga bir xil andozadagi ta'lim berish usuli o'z samaradorligini yo'qotmoqda. Individual yondashuvning pedagogik ahamiyati shundaki, u har bir bolaning "o'sish nuqtasi"ni topishga imkon beradi. Bu yondashuv ta'limda insonparvarlik tamoyilini qaror toptirish bilan birga, Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan "Inson qadri uchun" g'oyasining ta'lim sohasidagi amaliy in'ikosidir. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf darslarida har bir o'quvchining individual-psixologik xususiyatlarini hisobga olishning ilmiy asoslari va amaliy mexanizmlari tadqiq etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Ushbu tadqiqot ishining ilmiy asoslarini yaratish va amaliy natijalarini asoslash maqsadida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-biluv faoliyatini tahlil qilishga yo'naltirilgan majmuaviy metodlar tizimidan foydalanildi. Tadqiqot jarayoni faqatgina bilim berishni emas, balki o'quvchi shaxsini har tomonlama o'rganishni ko'zda tutib, quyidagi metodologik bosqichlar asosida tashkil etildi:

Pedagogik kuzatish va tahlili. Tadqiqotning dastlabki bosqichida o'quvchilarning dars jarayonidagi tabiiy xulq-atvori, diqqat konsentratsiyasi va yangi materialni qabul qilish dinamikasi muntazam kuzatib borildi. Bunda o'quvchining darsdagi faolligi bilan bir qatorda, passivlikka berilish sabablari ham chuqur tahlil qilindi. Kuzatishlar davomida o'quvchilarning temperament xususiyatlari — sangvinik, xolerik, flegmatik va melanxolik tiplarining darsdagi kognitiv jarayonlarga ta'siri xronometraj usulida qayd etildi. Mazkur metod darsning aynan qaysi bosqichida bolaning intellektual charchashi yoki diqqatining pasayishi sodir bo'lishini aniq vaqt birliklarida ko'rsatib berdi, bu esa dars yuklamasini individual taqsimlash uchun asos bo'lib xizmat qildi.

Diagnostik va sotsiometrik baholash tizimi. O'quvchilarning kognitiv salohiyatini aniqlash maqsadida maxsus pedagogik diagnostika asboblari qo'llanildi. Tadqiqot doirasida bolaning mavhum va aniq tafakkur qilish qobiliyatini o'lchovchi mantiqiy fikrlash testlari o'tkazildi. Shu bilan birga, o'quvchilarga qiyinchilik darajasi bo'yicha tabaqalashtirilgan (A, B, C darajali) amaliy vazifalar berilib, ularning mustaqil ishlash qobiliyati sinovdan o'tkazildi. Mazkur diagnostika natijalari o'quvchilarni shartli ravishda tipologik guruhlarga ajratish va har bir o'quvchi uchun alohida rivojlanish trayektoriyasini chizish imkonini yaratdi.

Integratsiyalashgan so'rovnoma va hamkorlik diagnostikasi. Individual yondashuvni faqat maktab muhiti bilan cheklab qo'ymasdan, "maktab-oila-mahalla" zanjiri asosida o'rganish maqsadida maqsadli suhbatlar va anketalashtirish metodlari qo'llanildi. O'quvchilar bilan o'tkazilgan erkin muloqotlar orqali ularning darsdan tashqari qiziqishlari, darsdagi sub'ektiv qiyinchiliklari va motivatsion omillari aniqlandi. Ota-onalar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnomalar esa oiladagi tarbiya muhiti, bolaning kun tartibi va uy vazifalarini bajarishdagi o'ziga xosliklarini yuzaga chiqardi, bu esa pedagogga bola bilan ishlashda oilaviy omillarni ham hisobga olish imkonini berdi.

Pedagogik eksperiment va statistik tahlil. Tadqiqotning yakuniy bosqichida nazorat va tajriba sinflari o'rtasida qiyosiy eksperiment o'tkazildi. Tajriba sinflarida individual yondashuvning innovatsion elementlari — shaxsiy topshiriqlar, differensial yordam ko'rsatish va individual o'sish monitoringi tatbiq etildi. Metodning samaradorligi o'quvchilarning bilim o'zlashtirish koeffitsiyenti va sifat ko'rsatkichlari asosida matematik-statistik usullar yordamida tahlil qilinib, olingan natijalarning ishonchliligi ilmiy jihatdan tasdiqlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR. O‘tkazilgan pedagogik kuzatishlar va eksperiment natijalari shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy ta’limdagi bir xil andozadagi (shablonli) topshiriqlar sinfdagi o‘quvchilarning intellektual rivojlanishiga turlicha, ko‘pincha salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Xususan, yuqori o‘zlashtiruvchi o‘quvchilar murakkablik darajasi past bo‘lgan vazifalarni bajarishda intellektual zerikishni his qilsalar, o‘zlashtirishi sust bo‘lgan o‘quvchilarda topshiriqning murakkabligi sababli o‘ziga bo‘lgan ishonchning so‘nishi va fanga nisbatan begonalashuv holatlari kuzatildi. Tadqiqot jarayonida individual yondashuvni tatbiq etish natijasida quyidagi ijobiy pedagogik samaradorlik ko‘rsatkichlari aniqlandi:

1. Psixologik qulaylik va emotsional barqarorlik: O‘quvchi o‘zining jismoniy va aqliy imkoniyatlariga mos keladigan topshiriq bilan band bo‘lganda, dars jarayonidagi doimiy qo‘rquv va stress holatidan xalos bo‘ladi. Bu holat o‘quvchining maktabga moslashish jarayonini tezlashtiradi va darsda erkin fikr yuritish muhitini yaratadi.

2. Motivatsiyaning miqdoriy va sifat ko‘rsatkichlari: Eksperiment natijalariga ko‘ra, har bir bolaning o‘z imkoniyati darajasidagi kichik bo‘lsa-da "g‘alaba"sini his qilishi, uning darsga bo‘lgan qiziqishini o‘rtacha 25-30 foizga oshirdi. O‘quvchi “mening ham qo‘limdan keladi” degan ichki ishonch orqali murakkabroq bosqichlarga intila boshladi.

3. Iste’dod va latent qobiliyatlarni erta diagnostika qilish: Individual ishlash metodikasi bolaning yashirin imkoniyatlarini yuzaga chiqardi. Masalan, matematik misollarni rasm chizish orqali tushunadigan o‘quvchilarda vizual xotira, notiqlikka moyil bolalarda esa mavzuni og‘zaki bayon qilish orqali mantiqiy fikrlash qobiliyatlari yaqqol namoyon bo‘ldi.

Tadqiqot davomida o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasiga ko‘ra tabaqalashtirilgan metodik yondashuvlar tizimlashtirildi (1-jadval): O‘quvchilar toifasi bo‘yicha individual yondashuv mexanizmlari.

O‘quvchi toifasi	Qo‘llaniladigan pedagogik usullar	Kutilayotgan strategik natija
Yuqori o‘zlashtiruvchi	Muammoli vaziyatlar yaratish, ijodiy va tadqiqotchilik topshiriqlari, nostandart misollar.	Tanqidiy va kreativ fikrlashning rivojlanishi, iqtidorli bolalar bilan ishlash tizimi shakllanishi.
O‘rta o‘zlashtiruvchi	Yo‘naltiruvchi savollar, mustaqil ishlar, olingan bilimlarni amaliyotda qo‘llash mashqlari.	O‘quv faoliyatida mustaqillik va barqaror bilim ko‘nikmalarining shakllanishi.
Past o‘zlashtiruvchi	Soddalashtirilgan algoritmik topshiriqlar, ko‘rgazmali vositalar, qadam-baqadam (step-by-step) yordam berish.	Fan bo‘yicha bazaviy (standart) bilimlarni egallash va o‘quv passivligidan chiqish.

Individual yondashuv o‘quvchini darsning passiv tinglovchisidan jarayonning faol ishtirokchisiga aylantiradi. Natijalar shuni tasdiqlaydiki, individualizatsiya tamoyili asosida tashkil etilgan ta’lim nafaqat o‘zlashtirish sifatini yaxshilaydi, balki o‘quvchi shaxsining ijtimoiy-psixologik rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR. Boshlang'ich sinflarda individual yondashuvni tashkil etish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar va ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, ushbu metodik tizim shunchaki darsning bir qismi emas, balki ta'lim sifatini kafolatlovchi strategik zaruriyatdir. Tadqiqot davomida har bir bolaning o'ziga xos rivojlanish tezligi va idrok etish xususiyatlariga ega ekanligi, ularni bir xil andozada o'qitish esa intellektual salohiyatning cheklanishiga olib kelishi ilmiy jihatdan tasdiqlandi. Individual yondashuv o'quvchini dars jarayonining markaziga olib chiqadi va uning sub'ekt sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Bu yondashuv nafaqat o'zlashtirish ko'rsatkichlarini yaxshilaydi, balki o'quvchining maktabga bo'lgan ijobiy munosabatini va o'z kuchiga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi. Pedagogik mahorat esa har bir bolaning "o'sish nuqtasi"ni o'z vaqtida payqash va unga mos rivojlanish muhitini yarata olish bilan belgilanadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, boshlang'ich ta'limda individual yondashuv samaradorligini oshirish maqsadida quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi: Dars jarayonida o'quvchilarning o'zlashtirish salohiyatiga mos ravishda kamida uch darajali (soddalashtirilgan, o'rtacha va ijodiy) tabaqalashtirilgan topshiriqlar tizimini joriy etish zarur. Shu bilan birga, har bir o'quvchining kognitiv o'sish dinamikasi va psixofiziologik xususiyatlarini aks ettiruvchi individual rivojlanish portfoliolarini yuritish orqali doimiy monitoringni yo'lga qo'yish lozim. Mazkur jarayonni maktabdan tashqarida ham davom ettirish uchun "maktab-oila-mahalla" hamkorligi doirasida ota-onalarga metodik tavsiyalar berish, shuningdek, darslarda o'quvchining idrok qilish turiga moslashuvchi adaptiv raqamli texnologiyalar va multimedia vositalaridan unumli foydalanish ta'lim sifatini kafolatlaydi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi". – Toshkent: "Tasvir", 2022.
2. Azizxo'jayeva N.N. "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat". – Toshkent: "O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi", 2006.
3. Mavlonova R., To'rayeva O., Xoliqberdiyev K. "Pedagogika". – Toshkent: "O'qituvchi", 2010.
4. Davletshin M.G. "Psixologiya va boshlang'ich ta'lim metodikasi". – Toshkent: "O'qituvchi", 2005.
5. Boshlang'ich ta'limning Milliy o'quv dasturi. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.
6. Sayidahmedov N. "Yangi pedagogik texnologiyalar". – Toshkent: "Moliya", 2003.
7. Xodjayev B. "Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti". – Toshkent: "Sano-standart", 2017.
8. Educational Psychology: Theory and Practice (Slavin R.E.). – Pearson, 2018. (Individual yondashuvning xalqaro standartlari bo'yicha darslik).